

Sepsikőröspatak földrajzi nevei

(A közlésről)

IMREH Lajos (1917–1999) kolozsvári, majd tordai magyar-történelem szakos tanár, számos folyóirat szerzője, id. IMREH Lajos sepsikőröspataki székely tréfamester fia – édesapja humoros történeteit a *Sáska sógor* c. kötetben (Bukarest, 1985) adta közre. A gyűjtés és a dolgozat elkészítésének ideje 1946–48, tehát a dolgozat az erdélyi helynévkutatás CS. BOGÁTS Dénes és mindenekelőtt SZABÓ T. Attila és környezete (ADY László, ÁRVAY József, BENKŐ Loránd, FÁBIÁN Béla, FEJÉR Miklós, GAZDA Ferenc, GERGELY Béla, HORVÁTH István, IMREH Barna, MÁRTON Gyula, TORMAI László) fémjelezte korszakának zárószakaszához tartozik. Mivel szerzőjét már több éve elveszítettük, a dolgozatot anyagmentésként közöljük, vállalva ennek érdekében az utólagos gondozással járó óhatatlan buktatókat. IMREH Lajos 1992 novemberében dolgozott rajta utoljára, a terület jellege helyenként azóta is változott (erdő, puszták stb.), de a terepadatokon, úgy tűnik, már ekkor sem történt módosítás. A községtől délkeletre (75–81. térsége) mára már fel is hagyták az akkori külszíni lignitfejtés gödrét, amelyről a dolgozatban nem történik említés. Sepsikőröspatak helyneveit időközben BERDE Mária is közölte, térkép nélkül, 1979-ben (NyIrK, XXIII, 2, 225–227), felhasználva ORBÁN Balázs és CS. BOGÁTS Dénes közölt adatait. IMREH Lajos ezzel szemben ÁRVAY József levéltári adatait építette be dolgozatába. Tekintettel a Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár (aho-

vá a Székely Nemzeti Múzeum Levéltárának anyaga került) jelenlegi helyzetére és ÁRVAY közismert pontosságára, a dolgozat már ezért megérdemli a közvételét, akkor is, ha a szerző a levéltári anyagot pontosabban nem adatolta. Szakmailag legvitathatóbb, hogy az anyagot dialektológiai szempontból tudomásunk szerint nem lektorálta senki, és bár Sepsikőröspatak a „Romániai magyar nyelvjárások atlaszának” kutatópontja volt, számolva az egybevetés megszervezésének nehézségeivel, illetve azzal, hogy a gyűjtés fél évszázaddal korábbi nyelvallapotot próbált rögzíteni, néhány nem egyértelmű hely kivételével tiszteletben tartottuk a kéziratbeli lejegyzést. Felülvizsgálata-megítélése a szakma feladata marad. Figyelemre méltóak a dolgozatnak a helyi ún. *Büdökúthoz* kapcsolódó 1946-os „urusoskút”-adatai. A közlést IMREH Lajos emlékének ajánluk. (B. H.)

*

Sepsiszentgyörgyről északnyugati irányban 6 km-re fekszik Sepsikőröspatak. 1580 és 1824 között egyaránt írják *Kőröspataknak*, *Köröspataknak* és *Körispataknak*. Egy 1789-ből való feljegyzés (U.Lt.) „Körispatak falvának” nevezi. 1824-ben a falu neve így fordul elő: Protocollum Ecclesia Unitaria S. Köröspatakiensis ab anno 1824 (U.lt.). 1828-ban S. Köröspataknak írják. Az S. = Sepsi. Ma a falu teljes neve: Sepsikőröspatak. Népnyelvi alakja: Sepsikőröspatak. – A helynevek tanúsága szerint ősi (magyar-)székely település. A lakosság zömét szabad székelyek alkották. Velük együtt élt a gróf KÁLNOKI és báró APOR család, később az örmény származású BOGDÁN földbirtokos család. E három nagybirtok, de főként a grófi birtok idővel a jobbágyok, „parasztok” számát növelte meg. 1848 és az első világháború utáni kisajátítás szabadsághoz, telekhez, földhöz juttatja őket.

A székelység századokon át élte a maga sajátos életét. A 16. században a reformáció mellett szegődik. Három vallásfelekezet alakul ki:

* Acta (Siculica) 2006/3, T3, Sf. Gheorghe, Sporturilor 8A, RO-520085

** IMREH Lajos (1917–1999) szülőfaluja, Sepsikőröspatak temetőjében nyugszik

unitárius, református, katolikus – valamennyi felekezeti iskolával, egész az 1948-as tanügyi reformig.

1884–86-ban bekövetkezik a szántó, kaszáló és bennvaló birtok arányában az erdő arányosítása. A főúri nagy- és a székely kis szántó- és kaszálóbirtok mellett kialakulnak a nagy erdőbirtok közösségek és a nagyerdőbirtokok: 1. Volt kétág katonaság közbirtokossága; 2. Volt úrbéri közbirtokossága; 3. Grófi, bárói és a BOGDÁN-erdőbirtok.

A Volt kétág katonaság közbirtokossága tulajdona: *Vadasárnyéka, Kisar, Székorotván, Vadasverőfele, Vadasága, Felső- és Alsógyepű, Ravaszlik, Gyepükasár-kútja, Vadaspusztája.*

A Volt úrbéri közbirtokosság tulajdona: *Kurta, Pallós, Dávid-kútja, Vadaspuszta* (egy része), *Keskeny* (fele).

Grófi erdő: *Magyaróssorra, Magyarós, Kicsi- és Nagykurtabérc, Alsó- és Felsőhegyesbérc, Jávoros, Szartamás* északi fele. – Közöljük a szántóbirtokot is: *Korcsomahely, Nagyátal* egy része, *Pázsint, Fülöpvpája* (egy része), *Átalvég, Dióhegy* egy része. – Kaszáló: *Nagy-kert, Zabos-kert.*

APOR báró erdőbirtoka: *Nagyalmás, Kisalmás, Keskeny, Bányász-árka.* – Szántója: *Zoltánka, Belső-Zoltánka.* (1900 táján a székely gazdák vásárolták meg az egész bárói birtokot.)

BOGDÁN erdőbirtoka: *Feleltető, Kurta* egy része. – Szántója: *Kőrösköze, Halastóhát, Nagyszeg, BOGDÁN-kert Peleskeorrándl.* Egy szeszgyár is tulajdonát képezte. 1914 előtt az egész birtokot egy COVEŞAN nevezetű vásárolta meg a szeszgyárral együtt. A második világháború után ez a birtok is megszűnőben volt, amennyiben több éve már eladás tárgyaként szerepelt.

A grófi szántóbirtok az első világháború után kisajátítás alá esett. A megmaradt erdő- és kaszálóbirtokot a gazdák vásárolták meg 1941 előtt. Ezzel a főúri világ Sepsikőröspatakon véget ért.

A falu 1904-ig hármassal határon gazdálkodik. Felső határ: *Felső forduló* (Kálnok felől). – Középhatár: *Középső forduló.* – Alsó határ: *Alsó forduló* (Árkos felől).

1904–1908 között bevezetik a tagosítást. Az új rendszer helynévtörténeti jelentősége igen

nagy. Ezentúl a különböző határrészek megjelölésére a tagok tulajdonosainak neve nyomul előtérbe, míg a régi nevek sok esetben elavulásnak, feledésnek indulnak. Az egykori mezei utak teljesen eltűnnek, új tagutak szelik át a határt.

Összesen 189 helynevet sikerült begyűjteni. A jelenlegi és történeti helynevek településtörténeti szempontból értékesek. Emellett sok esetben rávilágítanak a falu határában bekövetkezett gazdasági, vízrajzi és más természetű változásokra. Vannak helynevek, amelyek pusztán emléként őrzik annak, hogy egykor az illető területen más termelői munka folyt, mint ma: pl. *Rozsos-kert, Komlós-kert, Zabos-kert, Lenés-kert, Dióhegy* s részben a *Pityókahegy.* – A *Mocsár, Nádastó-árka, Halastó* határnevek csak névleg őrzik azt, amiért egykor keletkeztek, de a valóságban a jelzett helyeken ez idő szerinti mást találunk – ma már teljesen szántó, de egykori fás területekre mutat a *Kőrösköze* és *Magosnyár* határnév. – Történelmi eseményhez kapcsolódik a *Muszkahatár* név, amennyiben az oroszok 1849-es szerepére mutat rá. Az egyéni birtokbavételt világítja meg az *Újosztás* név, s ugyanakkor arra enged következtetni, hogy volt régebb is hasonló birtokba szállás, műveletlen területeknek, lefelőknek szántó művelés alá fogása.

A helynevek különösen nyelvészeti szempontból igen becsesek, Sepsikőröspatak népnyelvi sajátosságait őrzik. Ezek a következők:

1. Az „e” zártabbá válása, e > ë: *Hégyrehágóú, Kincsgödör, Dióhégy, Felsőuhégyesbérc, Á(1)szög, -hégy* (bármilyen szóösszetételben), *Kendérekiszere, Felsőszög, Nagyszög, Ásoglámenőü, Kérésztülménőü, Dérésznye, Lenés-kert, BÉZZÉG-malom, Vasárpec, Péléske, Gyertyános, Ásóuhégyesbérc, Keskeny, Felsőgyepű, Cihérés.*

2. az e > ö: *BEDŐ > BÖDŐ* minden helynévi összetételben.

3. e > e: *temető, templom, Feleltetőü.*

4. é > i: falu végén, falu közepében.

5. i > é: *Gyík-kútja > Gyék-kútja.*

6. Az „a” labializáltabb, a > a: *Sompatyka, Kának-patya, Nagy-patya, Suhagya, Macskás, Csüdör-árka, Ásoglámenőü.* A példák azt mutatják, hogy ha egy hangsorban több „a” fordul elő, labializáció várható.

7. a > o: Magasnyár > Magosnyár.

8. ö > ü: Gyükeres (gyökér helyett is mindig gyüker szerepel a népnyelvben).

9. Feltűnő sajátosság a magánhangzó-diftongus: Komlóuskert, Halastó, Temető, Kü-sőüszér, Pityóukahégy, Kápo(l)naóudal, Hégyre-hágó, Kőürösköze, Zóutánka, Pataktói, Ásólám-énőü, Díjóühégy, KŐÜTŐÜkert, Tavak > Tóuk, Hollóus-kút, Lóukert, BÖDŐÜk-kuttya, Magyaróus, Mészköüponk, Fijóukalmás, Pal-lóus, Vadasverőüfele.

10. o > a: hangváltozás szintén feltűnő sajátosság: Kisorr > Kisar, BORA > BARA, Kál-nok > Kának, Mogyorós > Magyaróus.

11. o > u: Kárñükert. Károly > Kárñ.

12. Az azonszótagú „l” kiesik, de a meg-előző magánhangzó félhosszúsága megmarad: Ásóláménőü, Fēsóláménőü, Fēsóátal, Fēm-énőü / Fē(l)ménőü, Hold > Hóud, Kálnok > Ká-nak, Zoltánka > Zóutánka, Bēs-s-Zóutánka, KÖLTŐÜ-kert > KŐÜTŐÜkert, A(l)szög, Kű-sőüszér, Kápó(l)naóudal.

13. Hosszú „r” megrövidülése: Kisorr > Kisar.

14. Hangkilökés: unitárius > unitárus, Natyszeg > Naccég.

15. Rövidülés: BÁCS György > BÁZS-györe.

16. A szóvégi „ny” y-jának elmaradása vagy elhalkulása az illető szó külön állásában is, és ha a mássalhangzós kezdetű szó következik rá: Fűven(y)bánya, Kesken(y).

A falu helynévanyagának keletkezésében különböző tényezők közreműködését láthatjuk. Vannak nevek, amelyeket az illető határrész térszíni formájáról alkottak meg: pl. *Gödör-kert*, *Külső utca*, *Vápa*, *Kétútköze*, *Kincsesgödör*, *Halastóhát*, *Kétpatakköze*, *Rét*, *Pataktó*, *Patak melyéke*, *Patakfenek*, *Erős-árok*, *Pelesketeteje*, *Kicsikurtabérc*, *Alsóhegyesbérc*, *Mészköponk*, *Kövesponk*, *Fióukalmás*, *Keskeny*, *Condol-árka*, *Vadasága*, *Vadaspusztája*. – Egyes határrészeket a növénytakaróról neveztek el: *Magosnyár*, *Körösköze*, *Pázsint*, *Dióhégy*, *Szénafű*, *Nyír*, *Nádasztó-árka*, *Csere*.

Gyakori az is, hogy az egykori vagy jelenlegi tulajdonos neve szerepel a helynévben,

vagy éppen a tulajdonos pusztája neve vált helynévvé. Ez a magyar helynévadás egyik legősibb módja. *BEDŐszer*, *BARA-kert*, *KÖLTŐ-kert*, *RAFALY-kert*, *Farkas-kert*, *BEDŐk-kútja*, *Károlykert*, *KOVÁCS-kútja*, *Dávid-kútja*, *Iván*, *BOGDÁN-kert*, *Gróf KÁLNOKI-kastély*.

Használóiról kapták nevüket: *ÁDI-kút*, *KERCUSJhegy*, *SZINTE utca*, *KRÁJNIK utca*, *ÖRDÖG utca* stb.

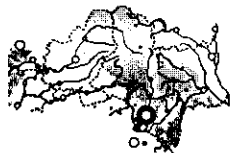
Az ember nemcsak nevét adta a határrészek megnevezésére, hanem látva egyes térszíni formák és saját testrészeinek hasonlóságát, emberiesítő térszíni formaneveket alkotott: *Peleskeorra*, *Gyertyánosnyaka*, *Orotásorra*, *Kisar (Kisorr)*, *Vadasorra*.

Egy-egy helyet a jellegzetes állatáról neveztek el: pl. *Vadas*, *Halastó*, *Macskás*, *Hollókút*, *Gyék-kútja*, esetleg *Bolhás-hídja*.

Vannak helynevek, amelyeket az illető területen található mesterséges tereptárgyak magyaráznak: *Bornakerteknél*, *Kápolnaoldal*, *Téglaclásr*, *Karácsony-malma*, *Homokbánya*, *Szikra-hídja*, *Korcsomahely*, *Keresztnél*, *Malom-kert*.

Különös figyelmet érdemelnek egyes helynevek, amelyek néprajzi régiséget és sajátosságot hordanak magukban. Így: *Alszeg*, *Felszeg*, *Nagyszeg*, *BÖDŐszer*, *Középszerben*, *Kenderek-szere*, *-láb* (itt földterületrész jelentésében), *Ravaszk*, *-verőfele* (pl. *Vadasverőfele*), *Vasarpec*, *Ortovány (Szál Tamás)*, *Orotásorra*, *Székoroiván*, *Zúdor*, *Condol-árka*, *Szártamás (Cihér)*, *Nyíl*, *Feketeköz*, *Élőerdő* (1580-as feljegyzés), *Tanorok*, *Csüdör-árka*, *Émály*, *Homokbánya* > < *Fűhengődör* > *Fűven(y)bánya*, *Sőget*, *Patakmelyéke*, *Vadasága*; egyesek szerint az ág szót csak folyókra és völgyekre alkalmazza a nép; de e név mutatja, hogy a hegyekre is – azoknak is lehet águk, kinyúló részük. – Mint sajátosságot említjük meg, hogy a „hajcsák” igét „emlegetik” jelentésbe használják. (lásd *Magosnyármál*). – Az ősi népi hitvilágba vezet el a *Büdös-kút* gyógyvizének használata és az ezzel kapcsolatos babonás szokás.

A helynevek, illetve határnevek szám szerinti felsorolása a következő: a faluban 1-től 31-ig, a falutól északra 40-től 50-ig, a falutól keletre 51-től 81-ig, a falutól délre 82-től 85-ig, a falutól északnyugatra 85-től 190-ig (l. a térképen).

Helynévtár

1. A község belterületére vonatkozó helynevek

ÁDI-kút Falu-kuttya [7]: – Alszegben az úton levő kút. A környékén ÁDIK laktak, s még ma is részben azok laknak.

Alszeg Á(1)szeg [4]: a falu alsó fele. Gúnyneve: Fűszfalva. – 1720: Alszegben (telek); 1752: Alszegben (kastély); 1773: A Falu végén az All Szegbe (telek).

BÁZSgyöre [12]: – Alszegben Nagy-patak egy része, BÁCS Györgyről nevezték el, csak az öregek használják a nevet.

BEDŐszer BÖDŐszer [35]: – A főutca, régebb **BEDŐK** laktak (más néven **BEDŐ**-sornak nevezhetnénk).

Bergő-híd [3]: – A község pataka fölött a Sepsiszentgyörgy fele elkanyarodó főút hídja.

Bothás-hídja **Bothás-higgya** [33]: – Feszegből a főútról a katolikus templomhoz vezető utca közelében időszakos kis patak hídja a főúton.

Bornakerteknél **Bornakertéknél** [17]: – A grófi telek mező felé eső részét (gömblyűt) borna fából (szálfából) összerűt kerítés vette körül. Ezt nevezték **bornakertnek**, mint ahogy a szálfából összerakott csúrt **bornacsűrnek** hívták. Kerítés = kert. De kert alatt magát a területet is értik. Ma már a bornakerítés helyén drótkerítés áll, de megmaradt a „Bornakertéknél” mint határész-név.

Döggút Dökkút [14]: – A falu alatt, az elpusztult állapotokat vetik bele, jól záró fedővel van ellátva.

Faluháza l. Községháza

Farkas-kert [15]: – 1733: A Farkas Kertire jövő átalba átal végestől (sz.).

Felszeg Fe(1)szög [22]: – A falu felső fele. – 1720: az Felszegben (telek); 1752: Felszegben (telek); 1773: Az Felszegbe (telek); Az Fel Szegbe, vicinussa... Eszakrol a le folyó Patak (telek).

Gödör-kert [25]: – A katolikus temető mellett keletre. Az egész kert egy gödör, s erről kapta a nevét. **Gróf KÁLNOKI Intézet** (Zárda) [27]: – Óvoda és leányelemi iskola. Zárda és óvóvoda.

Gróf KÁLNOKI-kastély [9].

Halastó **Halastóú** [10]: – A grófi kertben. **KÁLNOKI-kastély** l. **Gróf KÁLNOKI-kastély**. **Kántor-iskola** **Kántoriskola** [28]: – Római katolikus fiúiskola, ahol a katolikus kántor tanított.

Katolikus l. még **Római katolikus**

Katolikus-hegy **Kató(ul)ikus-hegy** [32]: – A római katolikus és a református templom van rajta.

Kenderekszere **Kendérékszere** [16]: – Pázsintól nyugatra kendert vetettek ide a tagosítás előtt, s innen a név.

KERCUSJhegy **KÉRCUSJhegy** [8]: – az ÁDI-kúttól a patak felé menő utcának a patakba hirtelen lejtő részére. Ennek környékén régebb **KERCUSJOK** laktak, s róluk van e helynév.

Komlós-kert **Komlóús-kert** [6]: – A községházán alul 2-3 mai telek; komlót termeltek itt, s erről kapta a nevet. Ugyancsak komlót termeltek az Unitárius utcában, ahogy megyünk befelé a bal felőli egykori (komlós) kertben; ma már lakások vannak e területen. – A komló termelésekor e két kert grófi tulajdon volt. Ma egyéni birtokok.

Községháza – Faluháza [1].

KRÁJNIK utca **KRÁJNIK** ucca [13].

Külső-kert **Küsdő-kert** [37]: – A **BEDŐ**szerrel észak felé nyúló kertes telkek végében levő kert.

Külső utca vagy **Külsőszer** **Küsdő** utca, **Küsdőszer** [36]: – A **BÖDŐ**szer másik neve, mert van az alacsonyabban fekvő, „patak melletti” rész.

Nagy-patak **Nagy-patak** [2]: – 1698: **Körös** patakja és a' **Gidófalvi Ut** szomszédságában (patak); a' **Patak** mellett alámenő; a' **Körös**patak közti le folyó patakon...; az **Falu Pataka**. – 1720: **Hollo**s **Kutnál** vagjon egy **Lo** kert... vicinussa az patak; az **Falu patakja**; **Körös** patakja mellett (sz.). – 1752: **Körös**pataki **Patak**; Az **Kálnoki Ultra** jövőben az **Patak Marton** (sz.). – 1773: A **Patak** mellett melj fel jó a **Kálnoki Ultra** vicinussa **Délről** a **Patak**.

ÖRDÖG utca **ÖRDÖG** ucca [24]: – Alszegeből a katolikus templomhoz vezető utca. **ÖRDÖG** nevékről nevezték el, akik időközben kihaltak.

Patak [34]: – 1720: az **Patak** mellett (telek); 1752: A **patak** mellett... vicinussa **Északrol** az **Körös**pataki **Patak** (sz.).

Református felekezeti iskola **Református** felekezeti iskola [30].

Református temető **Református** temetőjü [39]: – Temető ugyanis van a templomkertben is.

Református templom **Református** templom [31].

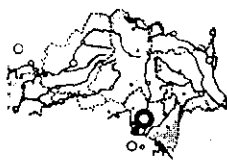
ROFAJ-kert [23]: – Feszegben a patak jobb partján, **BÁLINT** **Dénes** telke mellett nyugatra elterülő kert, egykori tulajdonosáról elnevezve. Ma már lakás is van benne – lakótelep.

Római katolikus temető **Katólikus** temetőjü [26].

Római katolikus templom **Római katolikus** tēmplom [29]: – 1752: az két **Templom** között, vicinussa **Nap** **Keletről** a **Templom** uttzaja (telek).

Rozsos-kert [5]: – A községháza irányától a **Kálnoki út**ig nyugat-kelet irányban, északon élősövény és a „kertek megétti út”, délen a **Főút** (**Gidófalvára** menő út) menti telkek. Régebb rozst termeltek bene, s innen a neve. – 1720: A' **Rosos** kertben... vicinussa az mérés kert (sz.); 1752: A **Rosos** kertben (sz.).

SZINTE utca **SZINTE** ucca [11]: – A **SZINTE** családról.

Templomra járó utca [32a]: – 1720: az Falu közepiben... vicinussaa az Templomra járó Utza (telek).

Unitárius felekezeti iskola Unitárius felekezeti iskola (az „unitárius” szó néha „unitárus” kiejtésű.) [21].

Unitárius temető Unitárius temető [20]: – 1720: Az Templomon belül az Temető kert mellett.

Unitárius templom Unitárius templom [19]: – 1720: Az Templomon belül az Temető Kert mellett (telek).

Unitárius utca Unitárius ucca [18]: – A főútból az unitárius templomhoz, iskolához és lelkeszi lakáshoz vezető utca.

Zárda I. Gróf KÁLNOKI Intézet

Zabos-kert [38]: – Pityókahegy és a Főút között. Zabot termeltek itt, s erről a neve. – 1752: más edg darab Joszag, mely Zabos Kertnek hivattatik, vicinussa ab Oriente az Falu Pasintyara jaro Uttatska, ab occidente az Falu Pasintyara ki jaro Valus Ut, Eszakrol az Falu Csorda jafó helye... kaszálták, szántóiták, vezették (telek).

2. A község külterületére vonatkozó helynevek

Álé (Ivánorra) Iványara [180]: – Itt akácfákkal körülültetett táncolóhelyet (álét) készítettek a régiek, ahol majálisokat tartottak, s ezért kapta az Álé nevet is.

Almás-pataka Almás-patáka [137]: – Nagy-patak jobb felén.

Ásóaláménő Ásóaláménő, Ásóaláménő [75]: – Szántó. Határai: északról Bedőházi út, Csiki (Ország-) út, délről Árkosi határ, nyugatról Felsőaláménő. A tagosítás óta nem használják e nevet. – 1661: Ala meneoben (sz.); 1773: Arkos felől való határba (Árkos felé fordulóba); Az alsó alá menőbe (sz.); A középső alá menőbe (sz.).

Ásógyepű Ásógyepű [170]: – Bükkerdő Felsőgyepű, Árkosi erdő, Ravaszlik nevű erdő között.

Ásóhegyesbérc Ásó(ü)hégységbérc [129]: – Bükkerdő Nagykurtabérc, Felsőhegyesbérc, Középpajtai erdő között van. Háztető kinézésű hegy, s ezért hegyes (éles).

Ásóhegyesbérc-pataka Ásóhégységb(ü)erc-pataka [130]: – Nagy-patak balján.

Átal [81a]: – 1773: A Keresztnél az Átalba (sz.); Ezen alól a Kőnél ugyan az Atalba (sz.).

Átalvég Átalvég [81]: – Szántó. Határai: északon Felsőátal, keleten Felsőaláménő, délen Árkosi határ, nyugaton Sepsiszentgyörgyi út. Azért Átalvég, mert Nagyátal és Felsőátal végében van. – 1720: Átal vég n. h.-ben (sz.); 1773: az átal végbe (sz.).

Balazs [176]: – Bükkerdő Ravaszlik, Vadasverőfele, Ivány nevű erdő között. Nevét állítólag

Balázs névről kapta. Balázsé = Balázs birtoka. Unitárius, református, római katolikus egyház erdeje. – 1828: Balasér órrán (e.) (U.Lt.).

Balazsérnyéka [178].

Balazs verőfele Balazs verőfele [177]: – 1789: Balasér verőfénje nevezetű helyben (e.) (U.Lt.); Balasér verő fenjében (e.) (U.Lt.).

Bányász-árka Bányász-árka [142]: – Keskeny északnyugati (felső) felében, Keskeny és Almás között. Nevét onan kapta, hogy régebben itt aranyat bányásztak. Bányász-árka Almás-patakába torkollik.

BARA-kert [87]: – Kaszáló. Határai: a patak, három oldalról a falu, s egy oldalról Szénafő. Nevét onnan kapta, hogy BORA kisasszonyoké volt e kert (BORA > BARA) – o > a.

Bedeházi út (Bedőházi út) nevű határúrsz [74] (sz.): – Határai: északról Macskás, keletről Csiki (Ország-) út, délről Ásóaláménő határúrsz, nyugatról Nagyátal. – Állítólag az Olt mellett levő Bedeházi-malomra vezető út, s innen kapta a nevét. A tagosítás óta nem használják e nevet. – 1698: Bedőházi Utrol le megyen a nagy Utra (sz.); 1763: Cseh út által kelőben a Bedeházi utra jövőben (sz.); 1773: A Bedeházi útra jövőbe (sz.).

BEDŐ-kút BODÓ-kút, BODÓÜk-kutya nevű hely (e > ö) [117]: – A kútról nevezték el a helyet, BEDŐK tulajdona.

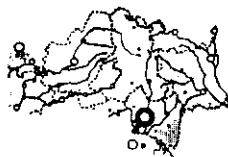
Belső-Zoltánka Belső-Zótyánka [63]: – Szántó és „fünybánya” (homokbánya). Határai: északról és keletről gidófalvi határ, délről Gidófalvára vezető út, nyugatról vasút. Azért Belső, mert a vasúton belül van (az Olt felé).

BEZZEG-malom BÉZZÉG-malom [91]: – SORBÁN Ferenc tulajdonában volt. A bezzeg nevet azért kapta, mert mikor építették, a falusi emberek olyanfajta malmot nem láttak, s azt mondták, „bezzeg” lesz ebből egy malom. „BEZZEGnek” nevezték el a malmot, és a tulajdonost is annak gúnyolták az 1800-as években. Ma NAGY Lajos malma.

BOGDÁN-kert [105]: – Peleskearra és Felsőnyír között. Egykori tulajdonosáról, az örmény származású BOGDÁNról nevezték el.

BOKOR útja BOKOR uttya [164]: – BOKOR nevű ember csinálta.

Büdös-kút [104]: – Felsőnyír aljában, a Nagy-patak bal partján, a pataktól 30-40, a Ló-kerttől a patak folyásával ellenkező irányban, 160 lépésnyire. Vízét hűlés, fájdalom elleni fürdőre használják. Régi szokás szerint, aki e kút vizét használta, ruhájából egy darabkát kiszakít, s ezt a rongyot a kút körüli valamelyik fácskára vagy fára köti (akasztja), azzal a hittel, hogy a ronggyal a betegség is ott marad, s ő (az ember) felgyógyul. Az ott maradt betegségtől pedig a fácska

kiszárad, mondja a néphit, s ez bizonyítja, hogy a betegség valóban ott maradt.

1946. augusztus 13-án 42 darab felkötött rongyot számláltam meg. Láttam egészen az ágra száradt, több évvel ezelőtt felkötötteket, de láttam ideieket is kb. 15 darabot. Az ideiek között szerepel két hajtincs is: az egyik zöld kökényfácskán: 15 cm-es barna, sima női hajtincs, amely oly nagy, hogy belőle 4 rendes tűncs lenne; a másik a kút fölét hajló zöld nyírfácskára felkötött 20-25 cm-es vörösbarna női hajtincs. A rongyok általában száraz fácskán vannak. Összesen 13 facska számoltam meg. Ebből 8 száraz, 5 zöld. A zöldeken 1-1, elvéve 2 rongy látható, míg pl. egy 120 cm-es száraz facska 18 darab rongy csúg; egy másikon meg 8 darab van, de ezzel a 8-cal – úgy látszik – oly súlyos betegségek nehezédtek rája, melyek nemcsak kiszáritották, de le is törték a facska, noha egy rész még a tövel tart. A facska nagyjából galagonya, 1-1 kökény, nyírfa. A rongyok minőség szerint: pamutvászon, ruhabelés és ruha, azután cseppvászon-darabkák. Hogy a rongyok kiktől származnak – nőktől, férfiaktól –, a kinézésük után nem lehet eldönteni. A köztudomás csak nőket tart számon ebből a szempontból.

Condol-árka Condól-árka [165]: – Vadasverőfelében; sebesen jő befelé a víz, azt mondják, hogy condol a víz, azaz szöktetőcskéken csörög.

Csináltoldala Csinátótdala [109]: – Peleske keleti fele.

Csinált-pataka Csinát-pataka [110].

Csipán [67]: – Szántó. Határai: északról Sepsikőrőspatak-patakja, keletről rét, délről Árkos község határa, nyugatról vasút. – 1698: Csipánra menőben; 1736/1797: Csepán nevű helyben.

Csüdör-árka Csüdör-árka [99]: – Felső- és Á(l)ósó nyír között.

Dávid-kútja Dávit-kuttya [149]: – Kurta nevű erdőben. Dávid nevű ember ásta volt, s innen a neve.

Dereznye Dérésnye [189]: – Bükk-, rakottás és cserefás erdő. Kútfej, Árkosi erdő és Szartamas között van. A név eredetét nem ismerik. Az unitárius és a református egyházé. – 1698: Dereznye nevezetű erdő-hely (e.) (U.Lt.).

Dereznyealja Dérésnyeajja [85]: – Szántó. Határai: északon KÖTŐ-kert, keleten Keresztülmenő, délen Árkosi határ, nyugaton Dereznye erdő. Dereznye erdő alatti terület, s ezért „ajja”.

Dereznye-árka Dérésnye-árka [188].

Dereznye-pataka Dérésnye-pataka [187].

Dióhegy Dióuhégy [82]: – Szántó. Határai: északon Sepsikőrőspatak község, keleten Sepsiszentgyörgyi út, délen Árkosi határ, nyugaton Felmenő nevű határ rész. Sok dió termelt e helyen, s innen e név. – 1763: Also Határban: Dio hegyen (sz.); 1789: ...falun kívül dél felé Diós hegy nevezetű helyen mellynek vici-

nussa délről a Dió hegyéről véggel rea rugó szantó Földek (sz.) (U.Lt.); 1828: Dios Hegy (e.) (U.Lt.).

DUKA-kút [118]: – Kaszáló. Peleske délnyugati felén. DUKA nevének kaszálója, róluk a név.

Émály [82a]: – 1698: Az Árkos felől való határban. Emally n. h.-ben (sz); 1720: Árkos felől való Határban: Emálljban (sz.); 1773: Az Emálljbeli föld (sz.).

Erős-árok [105a]: – Legelő. Határai: Kálnoki határ széléről Csinát-patak árkába jön be.

Fellettető Fellettető [147]: – Bükkerdő. Kurtának egy része, hegyoldal.

Fellettető-pataka Fellettető-pataka [148]: – Nagy-patak jobb oldalán. Almás-patakába folyik.

Felmenő Fémendő, Fe(l)menő [83]: – Szántó. Határai: északon Szénafű nevű kaszáló és KÖTŐ-kert, keleten Dióhegy, délen Árkosi határ, nyugaton Keresztülmenő határ rész. Tagosítás óta nem használják e nevet. – 1773: Dio Hegyben a Felmenőbe (sz.).

Felsőalámendő Felsőalámendő, Felsőglámendő [76]: – Szántó. Határai: északról Nagyátal, keletről Ásóalámendő, délről Árkosi határ, nyugatról Nagyátal. Alámendő nevét azért kapta, mert a községtől távol van (alá – messze le – kell menni). Tagosítás óta nem használják a nevet. – 1752: Az Felső alá menőben (sz.); Az Alá menőben (sz.); 1773: Az Felső alá menőbe (sz.).

Felsőátal Felsőátal, Felsőátal [80] (sz.): – Határai: északon Pázsint, keleten Nagyátal, délen Átalvég, nyugaton Sepsiszentgyörgyi út. – 1752: Árkos fele forduló Határban: Az Felső Átalban az az Tanorok Kapunál... vicinussa ab Occidente az Falu Meres kerti (sz.).

Felsőgyeppő Felsőgyeppő, Felsőgyeppő [169]: – Bükkerdő Vadas ága, nagyajtai erdő, Árkosi erdő között. Hagyomány szerint az erdőt „kigyepülték” (kitakarították), azaz a gyengébb fákat kivágták, de a gyepülés bekerítést is jelent.

Felsőhegyesbérc-pataka Felső(ü)hegyesbérc [131]: – Bükkerdő Alsóhegyesbérc, Mészköpök és Középjaitai erdő között.

Felsőhegyesbérc-pataka Fe(l)ső(ü)hegyesbérc-pataka [132]: – Nagy-patak balján.

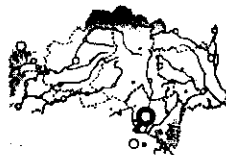
Felsőnyír Felsőnyír [101]: – Nyíres hegy, legelő. Határai: északon Kálnoki erdő, keleten Kálnoki erdő, délen Á(l)ósónyír, nyugaton a község patakja. Középen egy puszta van, amelyet Vasárpecnek hívnak.

Fiókalmas Fióukalmás [139]: – Oldal, bükkerdő. Kisebb, mint a többi almás, s ezért „fijók” (fiók).

Fühenődör l. Homokbánya

Fühenyes Fühenyes [162]: – Vadashégyesse alja, a 8-as kanyartól (a 8-as kilométerkőtől) 1 km-re.

Fülöpvpájja [78]: – Szántó. Északon Sepsikőrőspatak-patakja, keleten Macskás, délen Nagyátal, nyugaton Pázsint. Vápa = gödör. A hosszan elnyúló árkot is ennek nevezik. Ez a határ rész ma már nem

gödörös. 17. század közepe / 1751: Fülöp vapaja (sz.); 1773: Fülöp vápájába az Patak mellett (sz.).

Gyepükasár-kútja Gyepükasár-kuttya [171]: – Ásógyepű nevű erdő nyugati felében van. Hagyomány szerint: gyepülés = takarítás, kerítés. Kasárnak azért nevezik, mert makkos sertéseknek itt volt a kasárjuk ezelőtt 60 esztendővel. Ehhez a forráshoz és az Alsó- és Felsőgyepűkre való erdőlésre vezető utat – a vadasi útból (sepsikőröspataki) IMREH Lajos készítette az 1860-as években, s róla nevezték el ezt IMREH Lajos útjának.

Gyertyánosnyaka Gyertyánosnyaka [116]: – Erdős kaszáló. Peleske nyugati felén. Sok gyertyánfáról nevezték el, s a gyertyános erdő nyakszerű része.

Gyik-kútja Gyék-kuttya [48]: – Kaszáló és szántó. E területen egy forrás van, s abban régebb sok gyék (gyík) volt, erről nevezték el a forrást és a környező területet. Határai: északon Kánaki út, keleten Hegyrehágó, délen Községi bennvaló telkek, nyugaton Kánaki út. – 1752: Felső Határban (Kálnok fele való határ) Gyek (!) kuttyánál (sz.); Gyék Kuttyánál (sz.).

Gyükeres [114]: – Erdős kaszáló, Peleske északnyugati részén, mély árokka, nagy „gyökeres” fákkal, innen a név.

Gyükeres-pataka Gyükeres-pataka [115]: – Jávoros és Gyükeres között.

Halastóhát Halastóhát [58]: – Szántó. Határai: északról Kánaki határ, keletről Csíki (Ország-) út, délről Gidófalvára vezető út, nyugatról Suhatag. Azért nevezték Halastóhátnak, mert régebben tavak voltak itt, sok hallal, s a tavakból kiemelkedő magaslatokat nevezték halastóhátaknak. Tagosítás óta nem használják a nevet. – 1720: Halastó hátón (sz.); A' Halastoban (sz.); 1744/1749: Halastóhát n. h.-ben (sz.); Halastoban (sz.); 1752: Felső Határban (Kálnok fele való határ) Halastó hátón (sz.); Halas toban (sz.); Halas tó hátón (sz.); Halas toban az Nagy Könél, vicinussa az Oldal (sz.); 1773: A Kálnok felé fordulóba: Halastóba (sz.); Halas tó hátón (sz.); 1773: A Kálnok felé fordulóba: Halastóba (sz.); Halas tó hátón (sz.); Halastóra menőbe (sz.).

Hegyreahágó Hegyreahágó [49]: – Szántó, azért nevezik így, mert emelkedés van e határrészben – hegyben van. Határai: északról Kánaki határ, keletről Mocsár nevű határ, délről Kétútköze nevű határ, nyugatról Gyék-kuttya. – 1660: Kanak felől való határban hegyre hagonban (sz.); 1661: Kálnok feleol való határ: Hegyre hagonban (sz.); 1720: Az hegyre hagonban (sz.); 1752: Also Hegyre hagonban (sz.); Felső-, Belső Hegyre hagonban (sz.); 1752: Hegyre hagonok dőlője (sz.); 1764: Felső hegyre hagonba (sz.); 1773: A Kálnok felé fordulóba: Az Hegyre Hágóba (sz.).

Héthód Héthód [59]: – A grófoknak volt itt 7 hold földjük, s innen határrész neve. – 1698: Kálnok

felé való határban A' Kálnoki útról megyen le egy darab az hét holdig... a' Kőröspatakja és a' Gidófalvi Utt szomszédságában (sz.); 1698: Az hét hold által végestül (sz.).

Hollós-kút [97]: – Ásónyír nyugati felében. Nevét onnan kapta – a hagyomány szerint –, hogy a hollók oda jártak inni. Ma már holló nincs a környéken. – 1698: Hollós Kútnál egy Lo Kert; 1773: Hollós Kútnál, vicinussa Nap Keletről Hollós Kút pusztája Nap Nyugotrol a patak (k).

Homokbánya vagy Fűhengödör [64]: – Fűven(y)bánya Belső-Zoltánkában, innen homokot hordanak a házföld behintésére. – 1720: Az Fűven Gödörnél (sz.); 1750: Fűveny Gödörre menőben (sz.); 1773: Fűvény Gödörnél (sz.).

Húgyoztató Húddoztató [158]: – Pap-kert alsó végénél az út emelkedőbe megy, s a fával jövők itt megpihentetik marháikat, a marhák pedig ugyanakkor húgyoznak, innen a név.

Iván vagy Ivány [179]: – Bükkös-nyíres erdő Balazsé, Szartamas és Kútfej nevű erdő között. Neve származását nem tudjuk. A római katolikus egyházé. – 1698: Ivan árka; 1752: Ivan Bertze alatt; Ivaan arnyekaban ki járo Utt...

Iván-kútja Iván-kuttya [181]: – Ivány erdejeiben.

Iván-pataka Iván(y)-pataka [182]: – 1752: Ivan pataka; Ivan pataka Uttya.

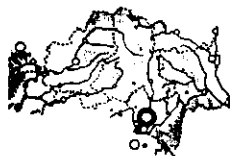
Jávoros [125]: – Erdős kaszáló. Határai: Magyaros, Peleske.

Jávoros-árka [126]: – Bükkerdő.

Kálnok-pataka Kánok-pataka [61]: – Kaszáló. Határai: északon Csíki (Ország-) út, keleten Zoltánka és vasút, délen Kétpatakköze, nyugaton Csíki (Ország-) út. – Kálnok község patakja mentén; Kánok patakába ményék takami; 1698: Kálnok felé való határban: Az Kálnok patakon innen (sz.); 1720: Zoltánkában Kálnok poatakára jövőben (sz.); Kálnok patakja.

Kápolna és Kápolnaoldal Kápolna és Kápolnaoldal [46]: – Kápolnáról kapta a terület a nevét. Ez a kápolna Kálnok és Sepsikőröspatak határszélén áll, a két falu katolikusai járták, ma romokban van, a torony csonkán, a templom hajója és szentélye teljesen leomolva. A kálnokiak a katolikusokat máig is oda temetik. – Szántóterület. Határai: északról Kálnoki határ, keletről Téglacsúr nevű határ, délről Sepsikőröspatak, nyugatról Újosztás (Újoasztás). – 1764: Kápolna odalba (sz.); a kápolnánál (sz.); Kápolna-hegy; 1789: Kápolna hegy nevezetű helyben (sz.) (U.Lt.); 1928: Kápolna Hegy nevezetű helyben (sz.) (U.Lt.).

Karácsony-malma Karácson-malma [51]: – 1900 körül lebontották. A malomárok még megvan. –

1698: a Kőrös-patak közt le folyo Patakon a Falunak az also vége felől (malom).

Káruy-kert Kárnyákert [185]: – Kárnyukuttyánál kaszáló, Derezsnye nyugati felében.

Káruy-kútja Kárnyukuttya [186]: – Derezsnye nyugati felében. Károly nevű ember ásta, s innen a neve.

KÁTÓ-kert KÁTÓÚ-kert [98]: – Hollós-kút és Nagy-patak között. Tulajdonosáról nevezték el.

Kenderáztató tavak Tóuk [92].

Keresztülmenő Kérésztülmenő [84]: – Szántó. Határai: északon KÖTŐ-kert, keleten Felmenő, délen Árkosi határ, nyugaton Derezsnye.

Keskeny Keskény [140]: – Erdő és kaszáló Nagyalmás, Magyarosarra, Kisalmás és Kurta között. (Felső szélén Bányász-árka nevű erdő van.) Keskeny nevet azért kapta, mert keskenyebb a többi hécenél.

Keskeny-pataka Keskén-pataka [141]: – Keskeny és Kurta között.

Kétárokkoze [175]: – Bükkerdő, hegy Ravaszlik és Balaszé között.

Kétpatakköze [60]: – Szántó. Határai: északon Kának-pataka, keletről a vasút, délről Gidófalvára vezető út, nyugatról Csíki (Ország-) út. – Kálnok és Sepsikőröspatak közégek patakjai között fekszik. Innen a neve. – Mények Kétpatakköze. – 1698: A két Patak között (sz.); 1720: Az két patak közöt (sz.); Két patak közöt Oltra feküben (sz.); 1739: A Kétt patak között (sz.); A két patak közt (sz.); 1752: Két Patak Között az Viz folyama mellett. Eszakrol a földek dölnek meg rajta (sz.); 1763: A két patak közt (sz.); Két patak melljéke között (sz.); 1773: A két patak között alias Halastora menőbe (sz.); Kétpatak között, vicinussa Délről a földek Lábja Eszakról a Kálnokra járó Út (sz.).

Kétút köze Kétutköze határ [50]: – Szántó. Nevét onnan kapta, hogy két út között van: a sepsikőröspatak-gidófalvi út és egy tagút között. Határai: északról tagút (Mocsár nevű határ), keletről Kincsesgödör nevű hely, délről sepsikőröspatak-gidófalvi út, nyugatról Gyék-kuttya. – 1739: A Kétt Ut Között (sz.); 1752: Az Kertek Vegin a Két Ut között (sz.); 1763: A két ut között (sz.).

Kicsikurtabérc Kicsikurtabérc [127]: – Bükkerdő Magyarós, Középpajtai erdő, Nagykurtabérc között. Ez a kisebb „kurtabérc” (azért kicsi). A kurta is rövidet jelent. Bérc: egyik ároktól a másik árokig levő erdős hegyet jelenti.

Kincsesgödör Kincsesgödör nevű határrész [53] (sz.): – Határai: északról Mocsár, keletről Magosnyár szántó, délről Gidófalvára járó út, nyugatról Kétút köze. – Azért hívják Kincsesgödörnek, mert a régi időkben kincset ástak itt, és helyét nem takarták be, mivel azt tartották, hogy aki a kincset kiveszi, ha

betakarja a helyét – „megfészegeedik”. E nevet az öregebbek ma is használják, de a tagosítás miatt már feledésbe kezdett menni. A hagyomány szerint, amikor még e területet erdő borította, Erdély fejedelme medvevadászaton vett részt gróf KÁLNOKI hajdani elődjével. Hajtás közben egy medve észrevétlenül a fejedelmre tört, KÁLNOKI mentette meg az életét úgy, hogy nyállal lötte át a medve nyakát. Ezért kapta KÁLNOKI a grófi címet a fejedelemtől, s az addigi BIHARI nevét KÁLNOKIra változtatták, mivel azelőtt BIHARlak voltak. – 1752: Kentses Gödörnél (sz.); Kentses Gödörnél vicinussa... fellyel az Unit. (unitárius) Ecclesia földei (sz.), 1773: Kincses Gödörnél, vicinussa Délről a patak (sz.); 1828: Kintses Gödör (sz.) (U.l.t).

Kisalmás Kisa(l)más [138]: – Bükkerdő Keskeny, Nagy(a)lmás és Kurta nevű erdő között.

Kisar Kisar, Kúsar (o > a) [159]: – Bükkerdő Kurta és Vadasarnyáka között.

Koresomahely Koresomahej [70]: – Szántó. Határai: északról Sepsikőröspatak-patakja, keletről vasút, délről Sárkassa, nyugatról Csíki (Ország-) út. Az itt levő „nagyúti” (országúti) kocsmáról kapta a nevét. A kocsmát 1945-ben lebontották.

KOVÁCS útja KOVÁCS uttya [113]: – Peleske nyugati oldalán KOVÁCS nevű ember kaszálóján van, s innen a név.

Kőbánya Kőbánya [95]: – Alsónyír (ma fenynyő) Nagy-patak felőli oldala.

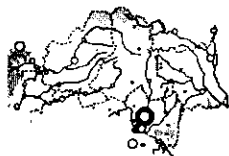
Körösköze Kőörösköze határrész [55]: – Szántó. Határai: északon Kánaki határ, keleten Nagyszeg, délen Suhatag határrész, nyugaton Magosnyár. Sok „kőrösfá” (kőrösfű) volt itt, s azért kapta e nevet. Tagosítás óta nem használják e nevet. – 1720: Körös közöt (sz.); Kőrös közöt (sz.); 1752: Körös közöt (sz.); 1773: Körös közöt (sz.); Körös Között a Lemenőbe (sz.); Körös Között a Keresztül menőbe (sz.).

KÖTŐ-kert KÖÜTŐÚ-kert [88]: – Szántó és kaszáló. Határai: északon Község, keleten Szénafű kaszáló, délen Felmenő, Keresztülmenő, nyugaton Derezsnye-szántó. KÖLTŐ nevéek voltak egykor e terület tulajdonosai, s a KÖLTŐ névből lett KÖTŐ.

Kövesponk [134]: – Bükkerdő Mészköponk, Kurtapont, Középpajtai erdő között. Feltűnően köves hegy.

Kövesponk-pataka [135]: – Nagy-patak balján.

Községi Alsónyír Községi Á(l)sonyír (jelenleg fenýőerdő) [94]: – A falu nyugati részében van a patak bal partján, alatta megyei út vezet (a Vadasi-hágó útja a 2. bécsi döntés után nyert kiemelt jelentőséget, mivel a Sepsiszentgyörgyről Székföldön át Erdővidékre vezető út nagyrészt román területre került. Ma nehezebben járható makadámút. Szerk. megj.) Ennek tetején kövekkel kirakott kút látható. A régiek bemondása alapján, mikor

az Olt itt feküdt e vidéken, csolnakkal jártak e hegyről a másik hegyre. Ezt igazolja, hogy a Bodok községi erdő tetején is egy ilyen régi kőépitmény-omladék látható.

Kurtaorra Kúrtaara [144]: – Itt kezdődik a kurta erdő, s ezért az orra.

Kurta Kurta [145]: – Bükkerdő Keskeny, Kisalmás, Nagyalmás, Tolvaj-kútja, Kísarr nevű erdő között.

Kurta-pataka Kúrta-patka [146]: – Kurta és Vadasárnyéka között. Vadas-patakának is nevezik.

Kurtapontk [152].

Kútfej [183]: – Cserés erdő Ivány, Szartamás, Árkosi erdő, Derezsnye nevű erdő között. Azért kapta a nevét, mert az aljában kút van, s ez fölötte áll, mint fej. A református egyháza.

Lenes-kert Lenés-kert [90]: – Lent termeltek benne. – 1752: más Kertis Ivan Bertze alatt, vicinussa Nap Keletről Ivan pataka Uttya, Észak felől az Ivan arnyekaban ki járó Utt, mely is Lenes Kertick hivatattik (kert).

Ló-kert Lóunkert [103]: – Szántó Nagy-patak és a Fésőnyír között. – 1698: Hollos Kutnál egy Ló Kert... az Ut és az Falu Pataka Szomszédóságában (k.).

Macszás Macskás [73]: – Szántó. Határai: északról Sepsikőrőspatak-patakja, keletről Csiki (Ország-)út, délről Bedőházi út nevű határész, nyugatról Nagyátal. – A tagosítás óta feledésbe ment e név. 1712–1797: a Matskásban (sz.); 1828: Matskás (sz.) (U.lt.).

Magosnyár (a > o) [54]: – Szántó. Határai: északon Kánaki határ; keletről Körösközehatár, délről Gidófalvára vezető út, nyugatról Kincsésödör. – Azért hívták Magosnyárnak, mert a régi időkben az Olt vize itt feküdt, s az Olt visszahúzódása után mint vizes helyen hosszú (magos) nyárfák nőttek föl, s e magos nyárfákról kapta a nevet a fenti terület. Az idősebbek azt „hajcsák” (cmlegetik), hogy a községben BÁLINT Dénes nevű gazda csűrében még volt, s esetleg van még ma is a „magos nyárfából”. Tagosítás óta nemigen használják e nevet. – 1695/1749: lanok felől való Határban Magos Nyár n. h.-ben (sz.); 1720: Magos nyárban (sz.); 1739: a Magos Nyárba (sz.); 1752: Magos Nyárban (sz.); Magos Nyárak dőlőin (sz.); 1773. Magos Nyárba (sz.).

Magyarós Magyarópus-erdő [122]: – Bükkerdő – sok magyarófa volt, s erről a neve. (Peleske, Almás-pataka, Ásóhegyesbérc, Kicsikurtabérc között.)

Magyarósonra Magyarópusara [121]: – Kaszáló. Magyarós erdő első felében van, s ezért (orra), „ara”, „ara”.

Magyarós-pataka Magyarópus-patka [124]: – Nagy-patak bal felén.

Magyarópusztája Magyarópusztája [120]: – Nagy-patak mentén, Magyarós-hegy aljában, kaszáló, legelő.

Magyarósteteje Magyaróusteteje [123]: – Bükkerdő.

Malom-kert Malom-kert [96]: – Ásönyír és Nagy-patak között. Azért nevezik Malom-kertnek, mert két malom volt benne. 1897-ben egy nagy árvíz az egyiket elvitte, a másikat később lebontották. Tehát ma a malom nincs meg, de a kert őrzi nevét. Jelenlegi tulajdonosa BOKOR Lajos családja. – 1752: Malom heljben edj darab Szegelet... vicinussa Nyugotról az Er (k.).

Mészköponk Mészkö(ü)ponk [133]: – Bükkerdő Felsőhegyesbérc, Kövespontk és Középpajtai erdő között. Mészkörről kapta a nevét. Ponk = csúcs.

Mocsár [52]: – Szántó. Hagyomány szerint régebb mocsár volt e helyen, s innen a neve. Határai: északról Kánaki határ, keletről Magosnyár, délről Kincsésödör, nyugatról Hegyrehágó. – 1720: Az motsárba (sz.), Motsárban (sz.), 1752: Motsárban (sz.); 1773: Az Mocsárba (sz.).

Muszkahatár [41]: – Határai északról Söget nevű hely, keletről Újosztás nevű szántó (ma e nevet nemigen ismerik), délről Pityókahegy, nyugatról Községi fenyőerdő és csereserdő. – 1849-ben az oroszok marhákat vittek el, s a község a gazdák kárpótlásába adta sajátjából e területet, amely akkor elhagyott, bokros hely volt, de a gazdák szántófölddé változtatták. A muszkákról nevezték Muszkahatárnak.

Nádastó-árka Nádastó-árka [157]: – Vadasárnyéka nevű erdőből (hegyoldalból) jön a Pap-kert alsó végénél a Nagy-patakba.

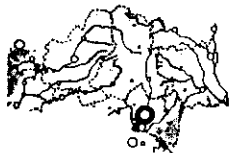
Nagyalmás Nagyá(l)más [136]: – Bükkerdő Mészköponk, Kövespontk, Felsőhegyesbérc, Alsóhegyesbérc, Magyarós, Keskeny nevű erdő rész, Kisalmás, Tolvaj-kutya, Feleltető-erdő között.

Nagyátal Nagyátal [77]: – Szántó. Északon Fülöpvápája, keleten Felsőalámenő, délen Átalvég, nyugaton Fősőatal. A tagosítás óta feledésbe ment e név. – 1661: Az Keozepseo hatarban: Atalban (sz.); 1773: A Falu mellett az Atalba (sz.).

Nagy-kert Nagy-kert [89]: – Kaszáló, a falutól nyugatra, a patak mellett. Gróf KÁLNOKIak tulajdona volt 1940-ig. Nevezetessége: kert közepén egy régi kastély helye látható, amely árokkal körül van véve, s a hagyomány szerint, ha a gróf a község szabad székeleyeire megharagudott, a patak vizét ebbe az árokba vezette, hogy így büntesse meg a falut, ahova nem engedett vizet. – 1752: Vagyon Köröspatak felső Végiben edgi nagj pusztá Curalis helj melj Kő ház Kertnek hivatik, az közepe tajekan vagjon edgi rehgi csonka romladozott Kő Ház (telek).

Nagykurtabérc Nagyürtabérc [128]: – Bükkerdő Kicsikurtabérc, Magyarósbérc, Alsóhegyesbérc és Középpajtai erdő között.

Nagy-patak fele [112]: – Peleske Nagy-patak felőli része. Itt forrás is van.

Nagyszeg Natyszég, Naccég [56]: – Szántó. Határai: Kálnoki határ, Suhatag. – 1717/1797: Nagy Szeg n. h.-ben (sz.); 1720: Nagj Szegben füves ut mentiben (sz.); 1752: Nagj Szegben (sz.); 1773: Nagy Szegbe a Gödrös útnál (sz.); 1789: Nagj Szegben (sz.) (U.l.).

Nyírdal Nyróúdal [100]: – 1752: Vadas Orronál vicinussa ab una a Patak ab altera a Nyír Oldal (k.).

Orotásorra Orotásár(r)a [119]: – Kaszáló Pelseske északkeleti részén. Nevét onnan kapta, hogy a fákat leorották (kiirtották), s így kaszálóvá tették. Kiálló hely, mint az orr (hegycsúcs). Ma is ismerik, és használják az „orotó kapát”, főként bokor és kisebb fa irtására (legelőtakarításra).

Ötsustások fiatalos erdő [173]: – Ravaszlikon.

Pallós Pallóus [154]: – Kurta erdő közepében.

Pallósorra Pallóusára [153]: – Itt kezdődik Pallós erdő, s ezért orra – erdő.

Pap-kert vagy Pap-kertje Pap-kert (-kertye) [156]: – Vadasárnyéka és a Felsőnyír között, az unitárius pap illetményéhez tartozó egyházi birtok, innen a neve.

Patakfenék [72]: – A patak medre, helyen-helyen kaszáló Karácsony-malmától az országútig.

Patak melléke Patakmejjéke [71]: – Szántó. Határai: északról Gidófalvára vezető út, keletről Csíki (Ország-) út, délről Sepsikőrőspatak-patakja, nyugatról Karácsony-malma. – A patak mellett van, ezért kapta a „mejjék” nevet. – 1698: Kálnok felé való határban Kőrőspatakja mellett (sz.); 1739: A Patak melyékin (sz.): Pataktő Pataktőj [68]: – Az állami vasúti hídnál a nagy útig a patak környéke. – 1720: Az Réth Szellyben az Patak tönél (kaszáló).

Pázsint [79]: – Szántó. Határai: északon Sepsikőrőspatak-patakja, keleten Fülöpvápája, délen Felsőátal, nyugaton község. – 1661: Az keozepseo határban: Pazsintban... vic... az Patak feleol... (sz.); 1773: Pasintba, vicinussa... Délről a földek térnek rajta (sz.).

Peleske Péléske [108]: – Kaszáló Csinát-pataka és Nagy-patak között. Szláv eredetű szó – kopaszt jelent. – 1752: Peleskén (k.); Felső Piliskén (k). 1773: Peleskén (k.).

Peleskeorra Péléskearra [106]: Csinát-pataka és Nagy-patak találkozásánál a Pelesketető eleje.

Pelesketeteje Pélésketeteje [111].

Pityókahegy Pityókahégy [40]: – Azért, mert a tagosítás előtt pityókat termeltek ott. Ma már mindent termelnek. Határai: északon Muszkahatár, keletről Sorbánvápa (már ezt a nevet nemigen használják), délről a volt unitárius temető, nyugatról Községi fenyő- és cseereerdő.

Ravaszlik [172]: – Bükkerdő Alsógyepű, Árkosi erdő, Balazs névű erdő és Vadasverőfele között. A nevet onnan kapta, hogy „ravaszlikot”, ravaszlyukakat kaptak itt. Ravasz = róka.

Rét: – Szántó és kaszáló [66]. Határai: északról Kának-pataka, keletről gidófalvi határ, délről Csi-pán, nyugatról vasút. Főként kukoricát termelnek e határrészben. – 1697/1749: Kőrőspataki Réten (k.); 1750: a Rétre menőben a füves Utt mentiben (sz.); 1733. Rét Széljbe vicinussa Délről a' Rét (sz.).

Sárkassa [69]: – Szántó. Telekkönyvileg Csi-pánhoz tartozik. Határai: északról Sepsikőrőspatak-patakja és a Korcsomahely, keletről vasút, délről Árkosi határ, nyugatról Csíki (Ország-) út. Régi név, ma nem használják. – 1720: Nagj utra jövőben Sár Kassa nevű határban (sz.); 1773: Sár Kassába vicinussa... Délről a Cseh út átal kelő dől meg rajta (sz.).

Som-pataka Som-patka [43]: – Egy árok. Határai: Kánaki határ, Söget, Muszkahatár – legelő. – 1731/1797: Sompataka (k.).

Söget [42]: – Községi legelő-erdő. Északról és keletről a Kánaki (Kálnoki) határ határolja; délről Muszkahatár, nyugatról Községi nyír.

Suhatag Suhátg [57]: – Szántó. Határai: északról Halastóhát, keletről Héthód nevű határrész, délről Gidófalvára vezető út, nyugatról Kőrösköze. Tagosítás óta nem használják e nevet (ASZTALOS-, TÉGLÁS-tagok). – 17. sz. közepe / 1751: Loco vulgo Suvatag vocato (sz.); 1661: Kálnok feleol valo határ: Suvatagban (sz.); 1720: Suvatagban (sz.); 1739: Az Also Suatagban (sz.); 1752: Suatagban edgj csegelj föld (sz.); 1763: Felső Forduloban: Az also Suatagban (sz.); 1773: Suatagba a' Gidófalvi útra jövőbe (sz.); 1779/1797: a Suvatag n. h.-ben (sz.).

Szartamás Szartamás [184]: – Kaszáló és erdő. Ivány, Kútfej, Derezsnye között van. Nevének nem ismerik az eredetét. – 1698: egy Erdő Szar Thamas nevű, ANDRÁS Mihályék házokan fellyül, Szomszédgya alol T. N. KALNOKI Farkas Erdeje, föllyul válosza meg a' határratt a' nagy Erdőlő Utt, oldalul az Ivan árka hasittya meg, délyről penig Deresnye Falu Tilalmassa (e.); 1828: Szál Tamásonn egy darab ortovány hely (U.l.).

Székorotván [161]: – Bükkerdő Vadasverőfele és Vadasárnyéka között.

Szénafű [86]: – Kaszáló. Határai: északon BARA-kert s a falu, keleten Falu, délen Felmenő, nyugaton KÖTŐ-kert.

Szikra-hídja Szikra-higgya [65]: – Szántó. Határai: északról Gidófalvára vezető út; keletről gidófalvi határ, délről Kának-pataka, nyugatról vasút. – A vasút alatt átvezető Kának község patakjának a hídját nevezik így, s erről kapta a fenti határrész a nevet. Állítólag még a vasút megépítése előtt e helyen „szikra” (kicsi) híd volt, s innen ered e név. – A két patak között a Szikra Dombjánál (sz.).

Szöktető Szöktetőj [174]: – Útszakasz. Egy ponkon beszökök.

Tavak Tótyk I. Kenderáztató tavak.

Téglacsűr [47]: – Szántó. Sárga agyag, nehéz szántó volt. Tagosítás óta jobban művelhető. Határai: északról Kápóna, keletről Kánaki út, délről Sepsikőrös-patak község, nyugatról Kápóna.

Tolvaj-kútja Tolvaj-kuttya [150]: – Kurta nevű erdő szélében. Nevét azért kapta, mert egykor tolvajok tanyáztak itt.

Tolvajkútja-pataka Tolvajkuttya-pataka [151]: – Innen ered a Nagy-patak.

Újosztás Újoasztás [44]: – Vápás hely. Északról Kánaki határ határolja, keletről Kápolna (szántóhely), délről Sorbánvápa, nyugatról Muszkahatár, Pityókahegy. A hagyomány szerint: ezelőtt 200 esztendővel osztották ki a gazdáknak, s innen a nev: Újosztás. Addig bokros terület volt, ma szántó és kaszáló.

Vacsora-pataka Vacsora-pataka [143]: – Kurta nevű erdő és Keskeny nevű erdő között.

Vadasága [166]: – Bükkös erdő a középajtai erdő, nagyajtai erdő, Felsőgyepű, Vadasverőfele között. A Vadas elágazó része, s ezért „ága”, kinyúló hegyoldal. Sok vadjáról nevezték Vadasnak.

Vadasárnyéka [155]: – Bükkerdő Kurta-patak, Kisarr erdő, Székorotván erdő között. Vadas erdő mögötti rész, s inkább árnyékos terület, ezért kapta a fenti nevet.

Vadashegyese Vadashégyesse [160]: – Kilátóhely, a Vadas legmagasabb része.

Vadas-hídja Vadas-higgya [93].

Vadasorra Vadasára [163a]: – 1720: Az Erdőn Vadas orránál az patakban... vicinussa ab una az Ország uttja ab altera az Falu patakja (k.). 1773: Vadas orránál vicinussa Nap Keletről a patak, ab alia az Ország Uttya (k.).

Vadas-pataka Vadas-pataka [167]: – Vadas-hídja sarkánál ömlik a Nagy-patakba.

Vadaspusztája [168].

Vadasverőfele Vadasverőfele [163]: – Bükk-és csereerdő Székorotván, Vadasárnyéka és Vadaseteje között. Vadas déli oldala, szemben a nappal, verőfényes, ezért „verő fele”.

Vápa [45]: – Gidrés-gödörös kaszáló szántók között.

Vasárpec Vasárpéc [102]: – Egy pusztta Fesőnyír közepén.

Zoltánka Zóytánka [62]: – Szántó. Határai: északon Gidőfalvi határ, keleten vasút, délen Kának-pataka, nyugaton Csíki (Ország-) út. Az egyik legősibb helynévadási formát őrzi, azt ti., hogy a tulajdonos pusztta neve – itt Zoltánka – válik a terület nevévé. – 1698: Zoltánka (SZABÓ T. 1938, 11); 1720: Zoltánkában Kálnok patakára jövőben (sz.); 1749: Zoltánkában Kálnok pataka uttya mellet, más felől az

Ország uttya vicinumjában (sz.); 1773: Zoltánkába a Közepső Lábba (sz.).

Zúdor Zúdor [107]: – Peleske arrában egy kaszáló. Állítólag e név onnan származik, hogy Zúdor terület a legkimagaslóbb a szomszédos területekhez képest, s a szél nagyon „zúg” fölötté.

A helynevek számszerinti felsorolása a térképen

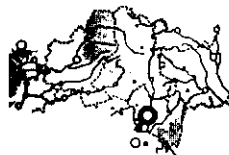
(A számok a térképvázlat számai)

Belterület:

1. Községháza, 2. Nagy-patak, 3. Bergő-híd, 4. Alszeg (Fűszfalva), 5. Rozsos-kert, 6. Komlós-kert, 7. ÁDI-kút (Falu-kútja), 8. KERCSUJhegy, 9. Gróf KÁLNOKI-kastély, 10. Halastó, 11. SZINTE utca, 12. BÁZSGyöre, 13. KRÁJNIK utca, 14. Döggút, 15. Farkas-kert, 16. Kenderekszere, 17. Bomakerteknél, 18. Unitárius utca, 19. Unitárius templom, 20. Unitárius temető, 21. Unitárius felekezeti iskola, 22. Felsőzeg, 23. ROFAJ-kert, 24. ÖRDÖG utca, 25. Gödör-kert, 26. Római katolikus temető, 27. Gróf KÁLNOKI Intézet (Zárda), 28. Kántor-iskola, 29. Római katolikus templom, 30. Református felekezeti iskola, 31. Református templom, 32. Katolikus-hegy, 32a. Templomra járó utca, 33. Bolhás-hídja, 34. Patak, 35. BEDŐszer, 36. Külső utca vagy Külsőszer, 37. Külső-kert, 38. Zabos-kert, 39. Református temető.

Külterület:

40. Pityókahegy, 41. Muszkahatár, 42. Söget, 43. Som-pataka, 44. Újosztás, 45. Vápa, 46. Kápolna és Kápolnaoldal, 47. Téglacsűr, 48. Gyík-kútja, 49. Hegy-rehágó, 50. Kétútköze, 51. Karácsony-malma, 52. Mocsár, 53. Kincsesgödör, 54. Magosnyár, 55. Körösköze, 56. Nagyszeg, 57. Suhatag, 58. Halastóhat, 59. Héthód, 60. Kétpataköze, 61. Kálnok-pataka, 62. Zoltánka, 63. Belső-Zoltánka, 64. Homokbánya, 65. Szikra-hídja, 66. Rét, 67. Csipán, 68. Pataktő, 69. Sárkassa, 70. Korcsomahely, 71. Patak melléke, 72. Patakenék, 73. Macskás, 74. Bedeházi út, 75. Alsóalámenő, 76. Felsőalámenő, 77. Nagyátal, 78. Fülöpvápája, 79. Pázsint, 80. Felsőátal, 81. Átalvég, 81a. Átal, 82. Dióhegy, 82a. Émály, 83. Felmenő, 84. Keresztülmenő, 85. Derezsnyelja, 86. Szénafű, 87. BARA-kert, 88. KÖTŐ-kert, 89. Nagy-kert, 90. Lencs-kert, 91. BEZZEG-malom, 92. Kenderáztató tavak, 93. Vadas-hídja, 94. Községi Alsónyír, 95. Kőbánya, 96. Malom-kert, 97. Hollós-kút, 98. KÁTÓ-kert, 99. Csiüdör-árka, 100. Nyíróldal, 101. Felsőnyír, 102. Vasárpec, 103. Ló-kert, 104. Búdös-kút, 105. BOGDÁN-kert, 105a. Erős-árok, 106. Peleskeorra, 107. Zúdor, 108. Peleske, 109. Csinált-oldal, 110. Csinált-pataka, 111. Pelesketeteje, 112.

Nagy-patak fele, 113. KOVÁCS útja, 114. Gyükeres, 115. Gyükeres-pataka, 116. Gyertyánosyaka, 117. BEDŐ-kút, 118. DUKA-kút, 119. Orotásorra, 120. Magyaróspusztája, 121. Magyarósorra, 122. Magyarós, 123. Magyarósteteje, 124. Magyarós-pataka, 125. Jávoros, 126. Jávoros-árka, 127. Kicsikurtabérc, 128. Nagykurtabérc, 129. Alsóhegyesbérc, 130. Alsóhegyesbérc-pataka, 131. Felsőhegyesbérc-pataka, 132. Felsőhegyesbérc-pataka, 133. Mészköponk, 134. Kövesponk, 135. Kövesponk-pataka, 136. Nagyalmás, 137. Almás-pataka, 138. Kísalmás, 139. Fiókaalmás, 140. Keskeny, 141. Keskeny-pataka, 142. Bányász-árka, 143. Vacsora-pataka, 144. Kurtaorra, 145. Kurta, 146. Kurta-pataka, 147. Feleltető, 148. Feleltető-pataka, 149. Dávid-kútja, 150. Tolvaj-kútja, 151. Tolvaj-kútja-pataka, 152. Kurtapontk, 153. Pallósorra, 154. Pallós, 155. Vadasárnyéka, 156. Pap-kert vagy Papkerte, 157. Nádistó-árka, 158. Hügyoztató, 159. Kisar, 160. Vadashegyese, 161. Székorotván, 162. Fűhenyese, 163. Vadasverőfele, 163a. Vadasorra, 164. BOKOR útja, 165. Condol-árka, 166. Vadasága, 167. Vadas-pataka, 168. Vadaspusztája, 169. Felsőgyepű, 170. Alsógyepű, 171. Gyepűkasár-kútja, 172. Ravaszlik, 173. Ötsustások fiatalos erdő, 174. Szóktető, 175. Kétárokköze, 176. Balazsé, 177. Balazsé verőfele, 178. Balazséárnyéka, 179. Ivány, 180. Álé (Ivánorra), 181. Iván-kútja, 182. Iván-pataka, 183. Kútfej, 184. Szartamás, 185. Káruy-kert, 186. Káruy-kútja, 187. Derezsnye-pataka, 188. Derezsnye-árka, 189. Derezsnye.

Szómagyarázat

1. ág: hegyre, völgyre, patakra vonatkozik
2. bérc: zord, sziklás hegy vagy mindenféle hegy. Domb vagy hegymagasságú földszíni kiemelkedést jelöl (vö. ÁRVAY 1943, 18)
3. orr: a hegy erősen kiugró része
4. szeg: szeglet, sarok
5. vápa: teknő alakú kisebb talajmélyedés
6. verő: hegynék, dombnak déli oldala (a verő térszíni formánév, az „észak” ellentéte – ÁRVAY, I. m.); verőfény = hegynék, dombnak, völgynek déli, napnak kitett lejtője.
7. hágó: emelkedő
8. ciheres; ciher: sűrű, bokros terület, úgszólva a járás is lehetetlen, vagy nagyon nehéz benne.

Rövidítések jegyzéke

- c. = erdő
 k. = kaszáló, évszámok után = körül
 lt. = levéltár
 n. h. = nevű hely
 sz. = szántóföld

Történelmi adatok forrásai

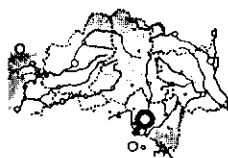
1. Székely Nemzeti Múzeum Levéltára. A forrásjelölés nélküli adatokat dr. ÁRVAY József múzeumi igazgató-ór gyűjtötte a Székely Nemzeti Múzeum levéltárából, s bocsátotta rendelkezésemre.
2. A sepsikőröspataki Unitárius Egyházközség levéltára. Az adatoknak ezt a forrását rövidítés jelzi (U.l.t.). Főként az 1789-es és az 1828-as püspöki vizsgálat jegyzőkönyve szolgált forrásul.
3. A falubeliek – főként a határt jól ismerő édesapám – ismeretanyaga.

A feldolgozáshoz tanulmányozott irodalom

1. ÁRVAY József (1942): A térszíni formák nevei a barcasági Hétfalu helyneveiben. Kolozsvár.
2. ÁRVAY József (1943): A barcasági Hétfalu helynevei. Kolozsvár. Minerva nyomda.
3. ÁRVAY József (1943): A térszíni formák nevei Kalotaszegen. Kolozsvár.
4. MÁRTON Gyula (1944): Ördöngösfüzes helynevei. Kolozsvár, az EME kiadása.
5. SZABÓ T. Attila (1938): Miért és hogyan gyűjtsük a helyneveket? Különlenyomat az Erdélyi Iskola 1937–38. évi (V. évf.) 1–8. számából. Kolozsvár. Gloria nyomda nyomása.

Sepsikőröspatak, 1946–48 – 1992.

(A családnevek lehetőség szerinti majuszkulázását, beleértve a helynévalkotó családneveket, kötet szerkesztési szempontok indokolták. Szerk. megj.)

Toponimia Văii Crișului
(Sepsikőröspatak),
jud. Covasna
 (Despre publicare)

Colectarea datelor și elaborarea lucrării datează din 1946–1948, sfârșitul primei perioade însemnate a cercetării maghiare de toponimie din Transilvania (lucrările lui Dénes CS. BOGÁTS și înainte de toate ale lui Attila SZABÓ T. și anturajul lui: László ADY, József ÁRVAY, Loránd BENKŐ, Béla FÁBIÁN, Miklós FEJÉR, Ferenc GAZDA, Béla GERGELY, István HORVÁTH, Barna IMREH, Gyula MÁRTON, László TORMAI. Lucrarea a fost finalizată în 1992. Lajos IMREH (1917–1999), autorul lucrării, profesor de maghiară și de istorie la Cluj, mai târziu la Turda, este fiul lui Lajos IMREH din Valea Crișului și a editat poveștile umoristice ale tatălui său în vol. *Sáska sógor*. (H.B.)

The Toponymy of
Sepsikőröspatak
(Valea Crișului,
Covasna County)
 (Abstract)

The village is today the central village of the administrative community Valea Crișului. The paper that was elaborated in 1946–48 and was finished in 1992 presents the toponymy of the village and other data. (H.B.)

Map showing the geographical area of Valea Crișului, with place names in both Romanian and Hungarian. The map includes labels for 'Valea Crișului', 'Sepsikőröspatak', and other localities. It also shows the course of the Criș River and surrounding terrain.

...
 ...
 ...

